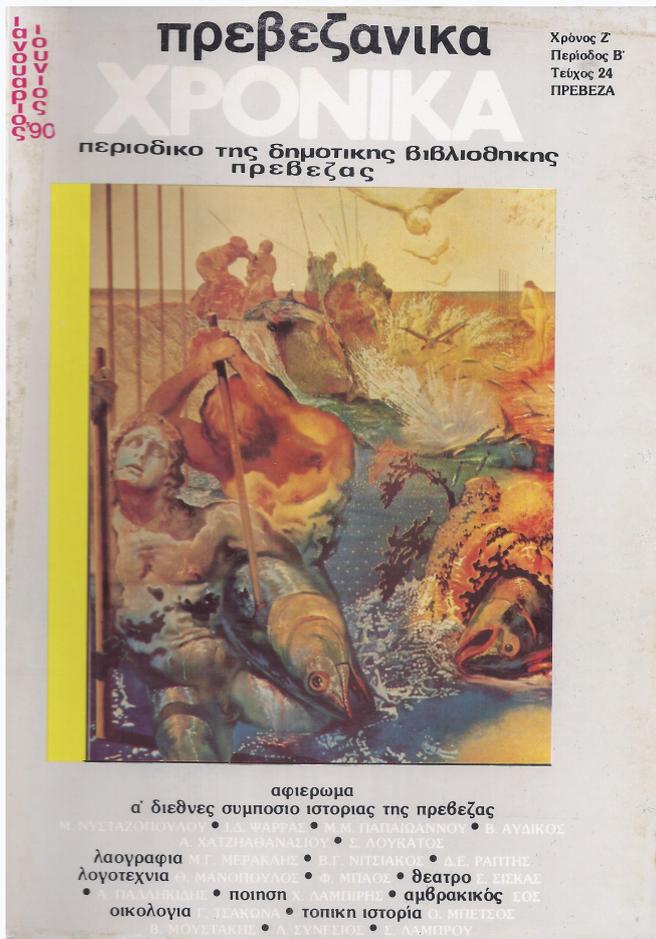

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 23ο (Δεκέμβριος 1989-Ιούνιος 1990)

Σημειώσεις γύρω από το θέατρο του παραλόγου

Σπύρος Σίσκας

doi: [10.12681/prch.41431](https://doi.org/10.12681/prch.41431)

Copyright © 2025, Σπύρος Σίσκας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σίσκας Σ. (2025). Σημειώσεις γύρω από το θέατρο του παραλόγου. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 124–128.
<https://doi.org/10.12681/prch.41431>

Σπύρου Σίσκα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΟΓΟΥ

Το Θέατρο του Παραλόγου είναι όρος που χρησιμοποιείται για μια ομάδα θεατρικών συγγραφέων της δεκαετίας του 1950 που δεν θεωρούσαν ότι ανήκαν σε σχολή αλλά είναι φανερό ότι συμεριζόντουσαν ορισμένες απόψεις για τη μοίρα του ανθρώπου στον κόσμο, κυρίως τις απόψεις που συνόγισε ο **Albet Camus** στο δοκίμιο του ο «Μύθος του Σισύφου». Στο έργο αυτό η ανθρώπινη μοίρα χαρακτηρίζεται ως άσκοπη, σε μια ύπαρξη που δεν βρίσκεται σε αρμονία με το περιβάλλον.

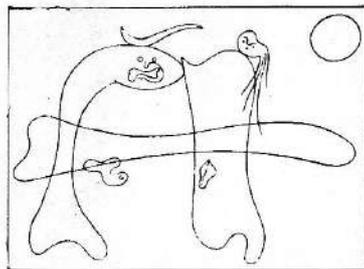
Η συνειδητοποίηση αυτής της έλλειψης μεταφυσικού άγχους που αποτελεί το κεντρικό θέμα των συγγραφέων του Θεάτρου του Παραλόγου κ' κυρίως των **SAMUEL BECKETT, EYEENE IONESKO, ARTHUR ADAMOY, JEAN GENE** κ **HAROLD PINTER**.

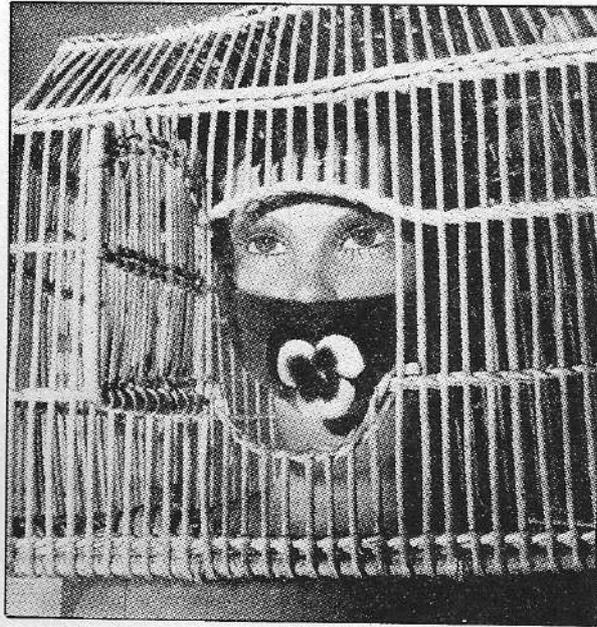
Εκείνο που διακρίνει τους συγγραφείς αυτούς καθώς και τους **RUBERT PINGET, N.F. SIMPSON, EDWARD ALBEE, FERNANDO ARRABAL, GUNTER GRASS**, από προγενέστερους θεατρικούς συγγραφείς που έδειξαν στο έργο τους παρόμοια ανησυχία, είναι ότι οι ιδέες αφήνονται να διαμορφώσουν τόσο την μορφή όσο και το περιεχόμενο: «κάθε ομοιότητα λογικής κατασκευής, ορθολογικής εξάρτησης ιδεών που δίνονται με συσχετισμούς εγκαταλείπεται μεραφέρεται στη σκηνή το παράλογο της εμπειρίας» (John Russel Taylor 1966).

Το αίσθημα του παραλόγου είναι ένα αίσθημα η γέννησή του μπορεί να οφείλεται:

- είτε στο γεγονός ότι ο χρόνος παρέρχεται ή έχει, καταστρεπτική δύναμη
- είτε στην συνειδητοποίηση του μηχανικού τρόπου ζωής, γεγονός που κάνει πολλούς ανθρώπους, να αμφισβητήσουν την αξία και τον σκοπό της ύπαρξης τους
- είτε σ' ένα αίσθημα απομόνωσης από τα άλλα όντα
- είτε σαν μία αίσθηση εγκατάλειψης σ' ένα εχθρικό κόσμο

Το χαρακτηριστικό στα έργα του Θεάτρου του Παραλόγου είναι κύρια η υποκατάσταση του εξωτερικού κόσμου με ένα εσωτερικό τοπίο, η έλ-

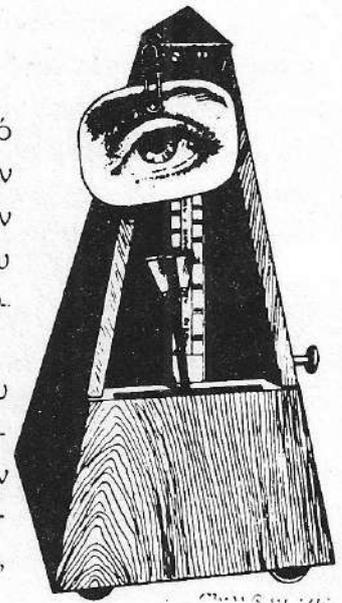

λειψη κάθε σαφούς διάκρισης ανάμεσα στην φαντασία κ' το γεγονός: μια ελεύθερη στάση, απέναντι στο χρόνο, ο οποίος μπορεί να διασταλεί ή να συσταθεί ανάλογα με υποκειμενικές απαιτήσεις και μία σιδερένια ακρίβεια γλώσσας και δομής σαν μοναδική άμυνα του συγγραφέα στο χάος της ζώντανής εμπειρίας.

Ο λόγος χρησιμοποιείται ανακτώντας την ελευθερία του σαν ένα - άλλοτε κυρίαρχο και άλλοτε υπόδουλο συστατικό πολυδιάστατων ποιητικών εικόνων. Φέρνοντας τον λόγο που προσφέρεται σε μία σκηνή σ' αντίθεση με τη δράση, υποβιβάζοντάς τον σε μία χωρίς νόημα διάλεκτο ή εγκαταλείποντας την επαγωγική λογική για χάρη της ποιητικής λογικής, η σκηνή αποκτά μια καινούργια διάσταση.

Η δράση δεν διηγείται μια ιστορία, αλλά μεταδίδει ένα σχήμα από ποιητικές εικόνες. Για να αναφέρουμε ένα μόνο παράδειγμα: συμβαίνουν πράγματα στο «Περιμένοντας τον Γκοντό» ωστόσο τα συμβαίνοντα δεν συνδέονται μια πλοκή ή μια ιστορία: αποτελούν εικόνα της διαίσθησης του Μπέκετ πως κατά βάση τίποτε δεν συμβαίνουν ποτέ στην ύπαρξη του ανθρώπου.

Ολόκληρο το έργο αποτελεί μια πολύπλευρη ποιητική εικόνα που την συνδέει ένα πολύπλευρο σχήμα από δευτερεύουσες εικόνες και θέματα, σαν μέρη μιας μουσικής σύνδεσης: δεν παρουσιάζει όπως κάνουν τα περισσότερα «καλοφτιαγμένα» έργα μίαν εξελεκτική πορεία αλλά δημιουργεί στο θεατή μια ολοκληρωμένη, σύνδετη εντύπωση της βασικής, στατικής εικόνας.

Το Θέατρο του Παραλόγου έρχεται αντιμέτωπο μ' ένα βαθύτερο παραλογισμό κάτω από τις πολλές φορές σατιρική διάθεση του παραλογισμού των πλαστών τρόπων ζωής. Του παραλογισμού της ίδιας της ανθρωπίνης ύπαρξης μέσα σ' ένα κόσμο γεμάτο από αντιφατικά σχήματα αξιών και συνύπαρξης μεγάλου αριθμού ασυμβίβαστων πεποιθήσεων και αναμετρήσεων.

Όταν δεν είναι πια δυνατόν να παραδεχόμαστε αλλά και ολοκληρωμένα συστήματα αξιών, η ζωή πρέπει ν' αντιμετωπίζεται στην έσχατη γυμνή πραγματικότητά της.

Γι' αυτό στο έργο των δραματουργών του Παραλόγου βλέπουμε πάντα τον άνθρωπο απογυμνωμένο από τις τυχαίες συνθήκες της κοινωνικής θέσης ή της ιστορικής ουσίας, να στέκει αντιμέτωπος με την βασική εκλογή, την βασική τοποθέτηση της ύπαρξής του

— τον άνθρωπο απέναντι στο χρόνο κι επομένως στην αναμονή, στα έργα του **BECKETT**, την αναμονή που μεσολαβεί από την γέννηση ως το θάνατο

— τον άνθρωπο να δραπετεύει από τον θάνατο σκαφαλώνοντας όλο και πιο ψηλά στο έργο του **BIAN**

— να βυθίζεται παθητικά σ' αυτόν στο έργο του Μπουρέλι

— τον άνθρωπο να επαναστατεί στην ιδέα του θανάτου, να τον αντιμετωπίσει και να τον δέχεται στους **IONESKO** το «Δολοφόνος χωρίς αμοιβή»

— τον άνθρωπο παγιδευμένο σ' ένα αζεδιάλυτο αντικατοπτρισμό γευδαισθήσεων, καθρέφτες που αντανακλούν καθρέφτες κ' που πάντα κρύβουν την υπέρτατη πραγματικότητα στα έργα του **ZENE**

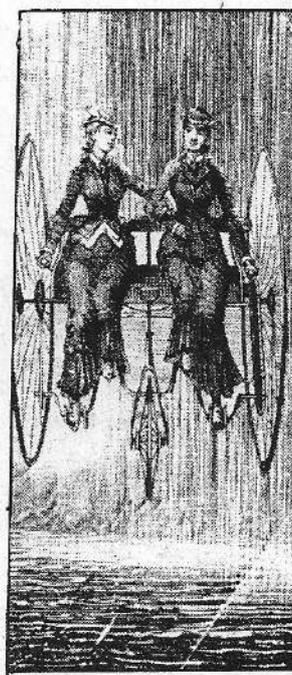
— τον άνθρωπο να προσπαθεί να περιφρουρήσει μια μέτρια θέση μέσα στο κρύο και το σκοτάδι που τον περιβάλλει στο έργο του **PINTER**

— τον άνθρωπο να μοχθεί μάταια να συλλάβει ένα ηθικό νόμο που βρίσκεται πάντα πέρα από την αντίληψή του στα έργα του **ARRABAL**

— τον άνθρωπο πιασμένο στο αναπόδραστο δίλημμα πως ο εξαντλητικός μόχθος οδηγεί στο ίδιο αποτέλεσμα με την παθητική αδράνεια, τέλεια ματαιότητα και ύστατος θάνατος στα πρώτα έργα του **ADAMOV**

— τον αιώνα μόνο άνθρωπο, εντοιχισμένο στη φυλακή της υποκειμενικότητάς του, τον ανίκανο να πλησιάζει τον συνάνθρωπό του στην απέραντη πλειοψηφία των έργων αυτών

Τα έργα του Θεάτρου του Παραλόγου που συχνά γράφονται σαν μια άγρια φαντασίωση είναι έργα ρεαλιστικά. Είναι ρεαλιστικά με την έννοια, πως δεν αποκρύπτουν ούτε παραμερίζουν την πραγματικότητα με τον απελπισμό, το φόβο και την ερήμωση που υπάρχουν σ' ένα κόσμο α-

φιλόξενο και εχθρικό.

Ο όρος ρεαλιστικό δεν αναφέρεται ούτε στην φόρμα ούτε στο μύθο. Το έργο μπορεί να είναι εικόνα και ομοίωση ζωής. Η φόρμα ακολουθεί την παραμόρφωση που ο δημιουργός της κρίνει αναγκαία για να κάνει τον θεατή μέτοχο στο έργο: τον ρεαλισμό θα τον αναζητήσουμε πιο μέσα: στον εσωτερικό κόσμο, στην αλήθεια των ψυχικών διακινήσεων, στην γνησιότητα των αντιδράσεων που ανέρχονται από το υποσυνείδητο των ηρώων

Το έργο που προκύπτει προκαλεί την εντύπωση που επιδίωξε ο Μπρέχτ με το διδαχτικό - κοινωνικό θέατρό του: την αποστασιοποίηση. Μας φαίνεται τρομερά δύσκολο να ταυτιστούμε με τα πρόσωπα στα Θέατρο του Παραλόγου, και τούτο γιατί ενώ η θέση τους είναι συχνά οδυνηρή και βίαιη οι θεατές μπορεί να τα περιγελούν. Ενώ ο Μπρέχτ ήλπιζε να δραστηριοποιήσει την κριτική διανοητική στάση του κοινού, το Θέατρο του Παραλόγου απευθύνεται σ' ένα βαθύτερο επίπεδο του ανθρωπίνου πνεύματος: προκαλεί το κοινό να βγάλει νόημα από το δίχως - νόημα μάλλον ν' αντιμετωπίσει την κατάσταση συνειδητά παρά να την δοκιμάσει αόριστα και να διακρίνει (με το γέλιο συχνά) τον θεμελιώδη παραλογισμό.

Για να λειτουργήσει η αποστασιοποίηση ο ηθοποιός πρέπει να εγκαταλείψει την επίδιωξη του απολύτου ταυτισμού με τον ρόλο που παρουσιάζει.

Παρουσιάζει τον ρόλο, παραδέτει τα λόγια του, επαναλαμβάνει ένα πραγματικό επεισόδιο: το κοινό δεν «συνεπαίρνεται» ολοκληρωτικά, δεν επιβάλλεται να ευθυγραμμιστεί ψυχολογικά, να υιοθετήσει μοιρολατρική στάση απέναντι στο πεπρωμένο, όπως απεικονίζεται (μπορεί να νοιώθει οργισμένο, ενώ ο ήρωας αισθάνεται χαρούμενος και αντίστροφα: είναι ελεύθερος και μερικές φορές μάλιστα ενθαρρύνεται να φανταστεί διαφορετική τροπή των πραγμάτων ή να προσπαθήσει να βρει μια εξέλιξη).

Επαναστατικά ενάντια στην νατουραλιστική συμβατικότητα το Θέατρο του Παραλόγου καθιερώθηκε στην συνείδηση του κοινού σαν αντι-Θέατρο, σαν ένα ολοκληρωτικά νέο ξεκίνημα, σαν μια πλήρης διάσταση με τις συμβατικότητες του παρελθόντος, το Θέατρο αυτό «ελευθέρωσε», ριζικά και τα έργα φανέρωναν ευφυΐα, νεωτερισμό και γοητεία - ιδιότητες που δυστυχώς λείπουν από το σύγχρονο Θέατρο.

Ένα φαινόμενο σαν το Θέατρο του Παραλόγου εκφράζει την προσπάθεια του σύγχρονου ανθρώπου να συμφιλιωθεί με τον κόσμο που ζη.

Σήμερα που η ζωή απειλείται να πνιγεί στην μαζική κατανάλωση μιας υπνωτιστικής μηχανοποιημένης χυδαιότητας η ανάγκη να τεθεί ο άνθρωπος αντιμέτωπος με την πραγματικότητα της θέσης του, παρουσιάζεται με-

γαλύτερη από κάθε εποχή: γιατί η αξιοπρέπεια του ανθρώπου βρίσκεται στην ικανότητα του να αντιμετωπίζει την πραγματικότητα σ' όλο της τον παραλογισμό, να την δέχεται αδέσμευτος χωρίς ψευδαισθήσεις: σ' αυτό τον σκοπό έχουν αφιερώσει το έργο του - με διάφορους τρόπους οι συγγραφείς του Παραλόγου.

